

## Met de loep op Lancashire. Katoen en samenleving 1750-1850

bron 1

*Een legerofficier rapporteert op 26 april 1826 over ongeregelheden te Haslingden (Lancashire) aan de minister van Binnenlandse Zaken*

1 In Haslingden werd gisteren, hoewel de cavalerie in de buurt was, een fabriek aangevallen  
2 en de machines werden vernietigd. Vanmorgen vernielde een menigte van ongeveer 3.000  
3 mensen met succes de weefmachines van drie fabrieken. Omdat de eigenaars van twee  
4 andere fabrieken dringend om bescherming hadden gevraagd, werden soldaten in stelling  
5 gebracht om een fabriek in Chatterton te verdedigen. Daar werden zij onmiddellijk  
6 bekogeld met een regen van stenen, waardoor de kolonel gedwongen was om te laten  
7 schieten. Een aantal mensen uit de menigte werd gedood en gevreesd moet worden voor een  
8 aanzienlijk aantal gewonden door het onophoudelijk schieten, dat wel een kwartier  
9 aanhield. Daarna verspreidde de menigte zich geleidelijk, maar met de kennelijke bedoeling  
10 om met een overweldigende meerderheid terug te keren. De meesten waren gewapend met  
11 knuppels, knotsen enz., maar er werden geen geweren gezien. De hardnekkigheid en  
12 vastbeslotenheid van de oproerlingen waren zo buitengewoon groot, dat ik het niet geloofd  
13 zou hebben, als ik er niet zelf bij was geweest.

bron 2

*Een gedeelte uit de 'Oproep aan hun vrouwelijke mede-landgenoten' van de Politieke Vrouwen Bond van Newcastle aan de Tyne, in het Chartisten-tijdschrift Northern Star van 9 februari 1839*

1 MEDE-LANDGENOTEN! Wij roepen u op om u bij ons te voegen en onze vaders,  
2 echtgenoten en broers te helpen zichzelf en ons te bevrijden van politieke, fysieke en  
3 mentale slavernij. Wij brengen de volgende argumenten naar voren als een antwoord op  
4 onze vijanden en een aansporing voor onze vrienden:  
5 Ons is gezegd dat het huis het domein van de vrouw is en dat de politiek het terrein van de  
6 man is; maar dit ontkennen wij: de aard der zaken maakt dit onmogelijk en het gedrag van  
7 hen die dit beweren, is in strijd met het principe dat zij zeggen aan te hangen. Is het niet zo  
8 dat de belangen van onze vaders, echtgenoten en broers, onze belangen horen te zijn? Als  
9 zij onderdrukt worden en verarmen, delen wij dan niet deze kwade dingen met hen? Als dat  
10 zo is, moeten wij dan niet verontwaardigd zijn over het onrecht dat hen aangedaan wordt?  
11 Jarenlang hebben wij ons ingezet om ons huis in comfortabele staat te houden, om, zoals  
12 ons hart ons leert, onze echtgenoten na hun vermoeiend werk te kunnen ontvangen. Jaar na  
13 jaar ging voorbij en juist nu bestaat er geen vooruitzicht dat onze verlangens vervuld  
14 worden: onze echtgenoten staan onder grote druk, onze huizen zijn half gemeubileerd, onze  
15 gezinnen slecht gevoed en onze kinderen zonder scholing - de vrees voor gebrek hangt  
16 boven ons hoofd; de verachting van de rijken is op ons gericht; het merkteken van slavernij  
17 ligt op onze familie en we voelen de degradatie.

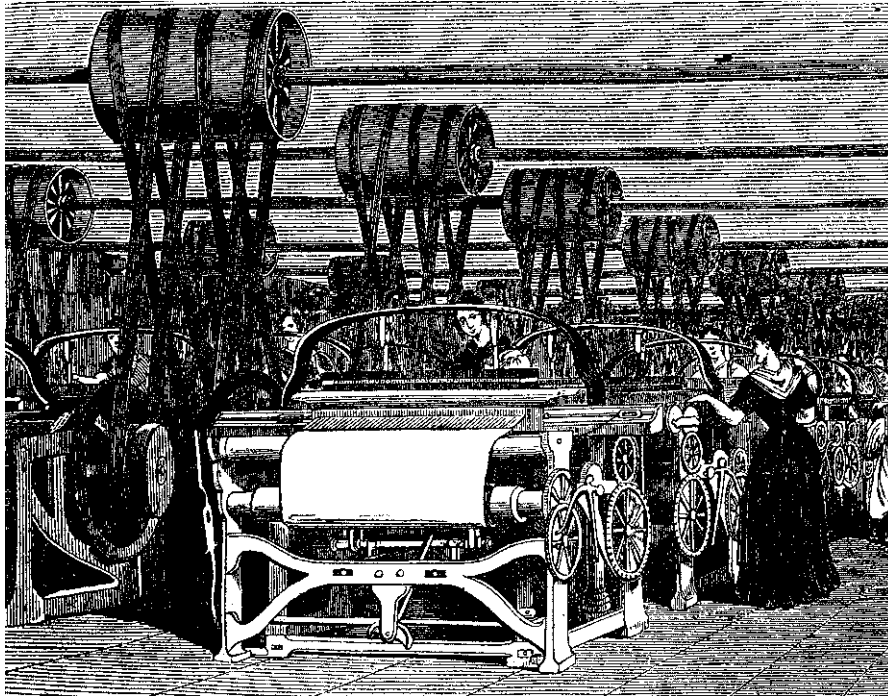
# Eindexamen geschiedenis vwo 2005-I

havovwo.nl

---

bron 3

*Afbeelding van weefgetouwen, uit een reisgids voor Lancashire uit 1842*



# Eindexamen geschiedenis vwo 2005-I

havovwo.nl

bron 4

*Begin 1887 deed een parlementaire enquêtecommissie onderzoek naar de toestand in fabrieken en werkplaatsen in Nederland. Daarvoor wordt ook Cornelis Hosemans naar Den Haag geroepen en onder ede verhoord. Hij is meesterknecht bij de Tilburgse textielabrikant Eras*

Verhoor van de heer C. Hosemans

- 1 De Voorzitter: Wilt gij uw naam, voornaam, beroep, ouderdom en woonplaats opgeven?
- 2 Antwoord: Cornelis Hosemans, meesterknecht bij de heer Eras, oud 30 jaar, wonende te
- 3 Tilburg.
  
- 4 Vraag: Hoeveel mensen hebt u onder u?
- 5 A. Ik ben meesterknecht bij twee fabrieken, die bij elkaar staan. Op die twee fabrieken
- 6 samen werken 137 mensen, die allen onder mijn toezicht staan.
- 7 V. Zijn daar veel jongens onder?
- 8 A. 23 kleine jongens.
- 9 V. En hoeveel meisjes?
- 10 A. Er zijn 22 à 23 meisjes van boven de 16 en een meisje onder de 16 jaar.
- 11 V. Zitten er bij u mannen of vrouwen aan de weefstoelen?
- 12 A. Alleen mannen.
- 13 V. U bent zeker vroeg in dit beroep terechtgekomen?
- 14 A. Van mijn 16de jaar af.
- 15 V. Wat deed u vóór die tijd?
- 16 A. Ik ben tot mijn 16de jaar op school geweest. (...). Ik ben een half jaar thuis geweest, en
- 17 in die tijd heb ik moeten leren weven, en daarna ben ik naar de fabriek gegaan. (...)
- 18 V. Als men maar alleen op de inkomsten let, dan zouden de kinderen wel op hun 10de jaar
- 19 kunnen beginnen?
- 20 A. Tien jaar is wel wat vroeg, dan zijn het nog te veel kinderen; het is al erg genoeg, dat zij op
- 21 hun 12de moeten beginnen, maar in huishoudens waar 5 of 6 kinderen zijn en er soms twee
- 22 zijn, die boven de 12 jaar zijn en de ouders moeten dan de verdiensten van de kinderen
- 23 verliezen, dan is het al te erg. (...)
- 24 V. Hoe is het met de thuiswevers gesteld?
- 25 A. In verhouding hetzelfde als met de fabrieksarbeiders.
- 26 V. Zijn er veel thuiswerkers?
- 27 A. Ja.
- 28 V. Worden daar veel kleine jongens en meisjes bij het werk gebruikt?
- 29 A. Ja, met hun 12de jaar beginnen zij het vak te leren.
- 30 V. Maar ook daar gaan de kinderen tot hun 12de jaar school?
- 31 A. Ik geloof niet dat tegenwoordig in Tilburg kinderen onder de 12 jaar niet naar school
- 32 gaan. (...)
- 33 V. Er zijn geen getrouwde vrouwen op de fabriek?
- 34 A. Nergens in Tilburg.
- 35 V. Maar wat doen zij thuis?
- 36 A. Vooreerst het huishouden. En dan zijn er ook nog wel, die in huis voor de fabriek
- 37 werken, zoals pluizen, noppen en haspelen, alles heel licht werk.
- 38 V. De arbeiderswoningen te Tilburg zijn over het algemeen goed?
- 39 A. Ja, uitstekend.
- 40 V. De vrouwen houden er meest een varken of een geit op na?
- 41 A. Ja, zij boeren er zo wat bij. En dan hebben zij meest een klein stukje tuingrond, waarop
- 42 zij allerlei groenten poten. (...)
- 43 V. Zij hebben nog al vaak een eigen huisje?
- 44 A. Jawel, maar dat dateert toch reeds van vroegere tijd, toen de wevers nog 12 en 13 gulden
- 45 verdienden. Nu zij maar 5 en 6 gulden verdienen, komt het daar niet meer van. (...)
- 46 V. Begrijp ik het goed dat op uwe fabriek een (zieken)fonds is? (...)
- 47 A. Wij hebben alle reden om trots te zijn op onze patroon (= baas). Is een man ziek, dan
- 48 wordt de dokter gehaald en ontvangt de werkman 4 gulden uit het fonds, gedurende de tijd
- 49 van zijn ziekte of de vrouw van de zieke man, maar dat zijn uitzonderingen.
- 50 V. Dat uw patroon het uitbetaalt?
- 51 A. Ja. (...)
- 52 V. Wie beheert het fonds?

# Eindexamen geschiedenis vwo 2005-I

havovwo.nl

---

- 53 A. De kas berust altijd bij de oude moeder Eras; is er wat veel in bij een gelukkig jaar, dan  
54 gaat het naar de spaarkas. (...)
- 55 V. Is dat de moeder van uw patroon die het beheer over de kas heeft?
- 56 A. Zij bewaart alleen de bankoverzichten van de spaarbank en de kas ook. (...)
- 57 V. Wat gebeurt er met de oude werklieden?
- 58 A. Wij hebben nog geen oude mannen, die afgedankt zijn. (...)
- 59 V. Het komt dus hierop neer dat, als een werkman oud en minder geschikt wordt, hier of  
60 daar in de fabriek wel een werkje wordt gevonden om hem nog een broodje te kunnen  
61 verschaffen?
- 62 A. Zeker, dan kunnen dergelijke mensen altijd nog aan minder zwaar werk gezet worden.  
63 Zoals ik gehoord heb van andere fabrieken, worden zij door de fabrikanten ook altijd  
64 geholpen. (...)
- 65 V. Hebt u zojuist niet gezegd dat de lonen de laatste tijd zo gedaald zijn dat een goede  
66 arbeider tegenwoordig maar 5 à 6 gulden verdienen kan?
- 67 A. Een goede wever, die thuis weeft, heb ik gezegd.
- 68 V. Verdient een goede arbeider in de fabriek meer?
- 69 A. Een goede wever op de fabriek verdient meer.
- 70 V. Hoeveel kan die wel maken?
- 71 A. Bij ons 10 à 11 gulden in de week, ook wel eens 12 gulden.
- 72 V. Maar wanneer die thuiswevers geen kinderen hebben, die de leeftijd hebben om te  
73 kunnen werken, terwijl hun vrouwen de grootste tijd nodig hebben voor het huishouden en  
74 de kleine kinderen, dan is dat toch een armoedig bestaan en kan men toch niet bij hen van  
75 welvaart spreken?
- 76 A. Neen, zeker niet. (...)
- 77 V. De meeste thuiswevers zullen dan wel trachten op een fabriek te komen?
- 78 A. Neen; de meesten houden er niet van op een fabriek te gaan werken. Zij zeggen: vrijheid  
79 gaat boven alles en is beter dan opgesloten te zijn in de fabriek, waar men 's morgens om 7  
80 ingaat om er eerst 's avonds uit te komen. Dat schrikt velen van de fabriek af; vandaar dat  
81 de mensen in de fabrieken beter betaald moeten worden. (...)
- 82 V. Hebben die thuiswevers in de regel tuintjes of niet?
- 83 A. Zeker. Zij poten aardappelen of mesten een varken. Dat kunnen de fabriekswevers niet  
84 doen. Zij zouden er anderen flink voor moeten betalen om hen het werk te laten doen. (...)
- 85 V. Is het loon voor de thuiswevers de laatste tijd achteruit gegaan?
- 86 A. Zeker.
- 87 V. Is het loon per uur aan de fabrieken de laatste tijd achteruit gegaan?
- 88 A. Voor de schrobberaars niet, voor andere werkzaamheden wel. De overvloed van  
89 arbeiders maakt dat werkzaamheden die vroeger 8 of 10 centen per uur kosten, nu te  
90 verkrijgen zijn voor 5 of 6 centen. (...)
- 91 V. Het verhoor is gesloten; ik dank u voor de gegeven inlichtingen.

92 C. HOSEMANS

## ■ Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam

bron 5 *Op 2 september 1945 roept Ho Chi Minh de onafhankelijkheid van Vietnam uit. Bij die gelegenheid zegt hij*

- 1 Alle mensen zijn gelijk geschapen. Hun Schepper heeft aan hen enkele onvervreembare
- 2 rechten geschonken, zoals leven, vrijheid en geluk.
- 3 Deze woorden vinden we terug in de Onafhankelijkheidsverklaring van de Verenigde Staten
- 4 van Amerika uit 1776. Ruim opgevat betekent de verklaring: alle volkeren hebben recht op
- 5 leven, geluk en vrijheid.
- 6 Ook de Franse revolutionairen verklaarden in hun Rechten van de Mens en Burger uit 1791
- 7 dat alle mensen in vrijheid zijn geboren met gelijke rechten.
- 8 Aan deze waarheden kan niet worden getwijfeld.
- 9 Niettemin misbruiken de Franse imperialisten al meer dan tachtig jaar de Vrijheid,
- 10 Gelijkheid en Broederschap. Ze hebben ons vaderland overweldigd en onze burgers
- 11 onderdrukt.

bron 6 *In mei 1950 heeft de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Dean Acheson, een ontmoeting met zijn Franse ambtgenoot. Hij zegt onder meer*

- 1 De regering van de Verenigde Staten is ervan overtuigd dat er noch nationale
- 2 onafhankelijkheid, noch democratische ontwikkeling kan zijn in een land dat overheerst
- 3 wordt door de Sovjet-Unie. De regering van de Verenigde Staten beschouwt de situatie als
- 4 zodanig ernstig dat economische en militaire steun aan de Verbonden Staten van Indochina
- 5 (= Vietnam, Laos en Cambodja) en Frankrijk noodzakelijk is, om deze landen te helpen de
- 6 orde te herstellen en ze in de gelegenheid te stellen de weg naar vrede en democratische
- 7 ontwikkeling verder af te leggen.

bron 7 *In oktober 1961 spreekt de Amerikaanse columnist Arthur Krock met de Amerikaanse president John F. Kennedy over de oorlog in Vietnam. Uit het verslag dat hiervan wordt gemaakt*

- 1 De president zei, dat hij er over dacht Chroesjtsjov te schrijven met het verzoek om de
- 2 agressors in Vietnam en Laos tegen te houden (...). De president is er nog steeds van
- 3 overtuigd dat Amerikaanse troepen niet in de strijd op het Aziatische vasteland moeten
- 4 worden betrokken, zeker niet in een moeilijk toegankelijk land als Laos dat bewoond wordt
- 5 door mensen die onverschillig staan tegenover het conflict tussen Oost en West over
- 6 vrijheid en zelfbeschikking. Verder, zo vertelde de president, kunnen de Verenigde Staten
- 7 niet tussenbeide komen in een conflict veroorzaakt door guerrillastrijders. Het is moeilijk te
- 8 bewijzen dat dit in Vietnam niet zo is.

# Eindexamen geschiedenis vwo 2005-I

havovwo.nl

---

bron 8

*In een toespraak tot het partij kader spreekt Le Duan, secretaris-generaal van de Vietnamese Arbeiderspartij, in juli 1965 over de mogelijkheid van een algehele confrontatie met de Verenigde Staten*

1 Als de Verenigde Staten zich nog avontuurlijker opstellen en Amerikaanse troepen samen  
2 met troepen van hun marionettenstaten het Noorden aanvallen, dan is er sprake van een  
3 geheel nieuwe situatie. Dan zullen wij niet in ons eentje tegen de Verenigde Staten strijden,  
4 maar wordt ons gehele kamp in de strijd betrokken. De Verenigde Staten krijgen dan niet  
5 alleen te maken met 17 miljoen mensen uit het Noorden, maar zullen ook strijd moeten  
6 leveren met honderden miljoenen Chinezen. Kunnen de Amerikaanse imperialisten  
7 honderden miljoenen mensen verslaan? Natuurlijk kunnen ze dat niet. Als ze wanhopig  
8 worden, zullen de Verenigde Staten dan de atoombom gebruiken? Ons kamp heeft ook de  
9 atoombom. De Sovjet-Unie heeft voldoende atoombommen om iedere imperialist te  
10 verslaan die een atoombom wil gebruiken om een socialistisch land aan te vallen (...).

bron 9

*In de in 1985 gepubliceerde memoires van de voormalige Vietcongleider Truong Nhu Tang lezen we over de vietnamisering van de oorlog*

1 In feite was er weinig nieuws in de stappen die Nixon zette. De strategie die de Amerikanen  
2 vietnamisering (= de strijd laten voeren door het Zuid-Vietnamese leger) noemden, leek als  
3 twee druppels water op de zogenaamde 'vergeling' (*jaunissement*) (= Vietnamezen  
4 opnemen in het Franse leger) die de Franse bevelhebber De Lattre de Tassigny zeventien  
5 jaar eerder had doorgevoerd. Het kwam erop neer dat de gevechten aan het Zuid-  
6 Vietnamese leger werden overgelaten en de schijn van een onafhankelijk Zuid-Vietnamees  
7 bewind werd versterkt.

# Eindexamen geschiedenis vwo 2005-I

havovwo.nl

---

bron 10 *Prent van de politiek tekenaar Willem in De Nieuwe Linie van 13 april 1967*



# Eindexamen geschiedenis vwo 2005-I

havovwo.nl

---

bron 11

*Op 1 februari 1968 maakt de Amerikaanse fotograaf Eddie Adams in Saigon een foto van de executie van Vietcongakapitein Bay Lop door generaal Nguyen Ngoc Loan, de chef van de Vietnamese Nationale Politie*



bron 12

*Oorlogscorrespondent Peter Arnett beschrijft hoe zijn collega Eddie Adams op 1 februari 1968 zijn kantoor binnenkomt, nadat hij foto's heeft gemaakt van de terechtstelling van een Vietcongsoldaat door generaal Loan*

- 1 Ik bevond mij op kantoor, toen Eddie op een dag kwam binnenstormen. “Generaal Loan
- 2 heeft godverdomme een man doodgeschoten waar ik bij was!”, riep hij verbaasd uit. Hij
- 3 zocht in de vele zakken en zakjes van zijn visvest, en zei: “Wacht nou even, ik moet het
- 4 rolletje met negatieven hier ergens hebben.”
- 5 Brigadegeneraal Nguyen Ngoc Loan was de bevelhebber van de Vietnamese Nationale
- 6 Politie, een gevreesd man, die de leiding had over een gevreesde organisatie. Terwijl we
- 7 wachtten tot zijn film was ontwikkeld, vertelde Eddie ons dat hij in Cholon met een
- 8 reportage team van NBC op pad was geweest. Ze bevonden zich op een kruispunt nabij de
- 9 An Quang-pagode, toen ze zagen hoe enige Vietnamese mariniers met een gevangene in de
- 10 richting van generaal Loan liepen. De man was nogal toegetakeld en zijn handen waren op
- 11 zijn rug vastgebonden. De journalisten liepen naar de politiebaas toe, en toen zij vlakbij
- 12 waren richtte deze zijn revolver met korte loop op de gevangene en schoot hem van dichtbij
- 13 door het hoofd. Terwijl hij zijn wapen liet zakken, richtte Loan zich tot de journalisten en
- 14 zei glimlachend: “Zij hebben veel Amerikanen en veel mensen van mijn volk vermoord”.
- 15 Vervolgens liep hij weg.
- 16 Enkele minuten later kwam de doka-assistent naar buiten met de ontwikkelde negatieven,
- 17 die hij aan Horst Faas (een Duitse fotograaf) overhandigde. Horst bekeek de beelden met
- 18 een vergrootglas. Normaal gesproken waren Horst en Eddie elkaars concurrenten, maar
- 19 deze keer was daar niets van te merken. Horst mompelde: “Tsjonge, jonge”, en gaf de
- 20 negatieven aan Eddie, die ze bekeek en een kreet van blijdschap slaakte. Alles stond erop:
- 21 het moment van de dood, de wrede uitdrukking op het gezicht van de generaal, zijn
- 22 uitgestrekte arm en de revolver slechts enkele centimeters van het hoofd van het slachtoffer
- 23 verwijderd. NBC-cameraman Vo Suu had de scène op kleurenfilm vastgelegd, maar het was
- 24 Eddie’s foto die op de voorpagina’s van de belangrijkste kranten ter wereld verscheen.



# Eindexamen geschiedenis vwo 2005-I

havovwo.nl

---

bron 13

*Generaal Nguyen Ngoc Loan overlijdt in 1998 in de Amerikaanse staat Virginia, waar hij na zijn vlucht uit Vietnam in 1975 een restaurant begonnen was. Kort na het overlijden van de generaal schrijft fotograaf Eddie Adams een artikel in Time Magazine van 27 juli 1998*

- 1 Ik won een *Pulitzer Prize* in 1969 voor de foto van een man die iemand anders doodschiet.
- 2 Op die foto sterven twee mensen: degene die de kogel kreeg en generaal Nguyen Ngoc
- 3 Loan. De generaal doodde de Vietcongsoldaat en ik doodde de generaal met mijn camera.
- 4 Stilstaande beelden zijn de meest krachtige wapens ter wereld. Mensen geloven erin, maar
- 5 foto's liegen nog ook als er niet in gemanipuleerd wordt. Wat de foto niet vertelde was:
- 6 'Wat zou jij doen als je generaal was geweest op dat moment, op die plaats en op die warme
- 7 dag, en je kreeg zo'n schurk te pakken nadat hij twee of drie Amerikanen gedood had?'